

№12(54)

середа, 11 серпня 2004 року

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...

Лекса Мануш

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМАНИ

Ціна договірна

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

ЦЕ НЕ МАЄ ПОВТОРИТИСЯ

Артур Огли, ром, 1983 року народження. Проживає у м. Вінниця. Майстер спорту України, чемпіон України в системі фізкультурно-спортивного товариства "Колос" серед юніорів з важкої атлетики, срібний призер України серед дорослих.

У 16 років Артур прийшов у міську секцію з важкої атлетики до тренера Сергія Аркадійовича Кисельова. Одразу досвідчений тренер побачив у хлопцеві перспективного спортсмена. Вже після місяця тренувань на перших змаганнях чемпіонату області Артур зайняв 1 місце. Зараз чемпіон входить у судейську колегію області з важкої атлетики.

У 19 років Артур Огли виконав норматив майстра спорту з важкої атлетики, виграв чемпіонат області 40 разів і став абсолютним чемпіоном Вінницької області.

Петро Огли,
Вінницький регіональний центр культури і мистецтва
циганського народу "Девлеса, ромале!"

Зовсім непомітно як у друкованих, так і мовних ЗМІ пройшла дата - 60-річчя Ромського Голокосту - Парамосу. Журналісти, здається, взагалі не хочуть і знати про цю скорботну дату - знищення ромів, навіть дітей тільки за етнічною ознакою. На державному рівні такі країни, як Польща, Угорщина, Німеччина вперше визнали скорботний факт історії, хоча б через 60 років.

Формування громадянського суспільства в Україні вимагає від його членів виконання не тільки обітниць "ніколи не забути", а і вимоги "ніколи не повторити".

Небагато людей пам'ятають, що лише в ніч з 2 на 3 серпня 1944 року під час ліквідації табору Аушвіц були знищені 2 898 ромів, головним чином жителі Німеччини, Австрії, Чехії. У роки Другої світової війни у цьому таборі перебували 23 000 ромів, близько 18 тисяч з яких були ліквідовані.

Ми знаємо, що 90 відсотків ромів Хорватії було знищено. Ми знаємо, що 25 тисяч ромів Румунії було вислано в Трансильванію, де 19 тисяч загинули. Ми знаємо, що в Україні, в багатьох містах і селах, ромів просто розстрілювали на околицях населених пунктів, а потім ховали у масових могилах. Ми знаємо, що на Закарпатті ромів забирали у табори примусової праці, як це робилося в Угорщині, Франції. Чимало таборів були оточені колючим дротом і існували як гето. Ми знаємо, що багатьох ромів було вислано у концераційні табори, звідки додому з тисяч і тисяч повернулися одиниці.

Трагічні події війни, на жаль, не знайшли відображення у повній мірі ні в художній, ні в науковій літературі. Не були покарані злочинці націонал-соціалістичної ідеології расового переслідування ромів - Роберт Ріттер і Єва Джасті-

на. Німецький суд тільки у 1963 році визнав, що переслідування ромів за їх етнічною належністю розпочалося ще у 1938 році, коли більшості тих, над ким проводилися нелюдські експерименти - вже не було серед живих. Події сучасної Європи свідчать про те, що ознаки геноциду стосовно ромів спостерігаються і сьогодні: затримка на кордонах ромів, як втікали від етнічних чисток у Косово, утримування сотень тисяч біженців у спеціальних таборах, масове виселення з країн, руйнування ромських жител, спалювання караванів - чи все це не вияви елементів расизму, антициганізму?!

Роми вимагають - це не має бути ніколи забутим. Вони кажуть, ми не повинні дозволити повторення цього. Європа не повинна стати ромофобською. Ми не вороги людства. Ненависть до нас - це невігластво, нецтво.

Євгенія Навроцька

РОМАМ УКРАЇНИ

Голові Асоціації ромських громадських організацій "Єкгіпе" ("Єдність")

Аладару Євгеновичу Адаму

Шановні співвітчизники!

Разом з вами глибоко сумую у зв'язку з 60-ми роковинами гітлерівського Голокосту ромів. Висловлюю щирі співчуття родинам постраждалих. Один із найжорстокіших злочинів фашизму завдав непоправних втрат вашому багатостраждальному, самобутньому народові. Масова трагедія невинних жертв у роки Великої Вітчизняної та Другої світової воєн застерігає, вчить і кличе до єднання прогресивні сили суспільства в боротьбі за соціальну справедливість, громадянські права, демократію і гуманізм.

Бажаю нових здобутків у благородній діяльності органами самоврядування, національно-культурним товариствам, правозахисним та іншим громадським об'єднанням ромів.

Готовий до подальшої співпраці для розв'язання наболевших проблем ваших громад, в ім'я гідного майбутнього ромів Закарпаття і всієї України.

Народний депутат України, голова підкомітету Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин І.Мизович

ІЗ ТУРБОЮ ПРО СТАРІЙШИН

Завдяки Асоціації ромів Ізмаїля, яку очолює Федір Кондр, цього року на базі відпочинку "Ельпасо" в селі Приморське Одеської області, літні роми отримали прекрасну можливість відпочити і оздоровитися.

За кілька заїздів понад 420 ромів з різних регіонів України (Вінницької, Київської, Харківської, Закарпатської та інших областей), у рамках програми допомоги жертвам Голокосту, отримали належну увагу і турботу з боку обслуговуючого персоналу.

Для них були організовані прогулянки, екскурсії, зокрема у село Вилково, так звану українську Венецію, було забезпечено повноцінне, вітамінізоване триразове харчування, а свіже морське повітря надасть нових сил, здо-

ров'я, наснаги, оптимізму нашим шанованим старійшинам.

Юлія Кондр,
м.Ізмаїл, Одеська обл.

Група відпочиваючих з Закарпаття

ЛИСТ У РЕДАКЦІЮ

ЧЕРЕЗ ТРИ МІСЯЦІ - ВИБОРИ

У жовтні на нас чекають вибори Президента України. Дорогий народе України, дорогі друзі! Хай сила наших рук і нашої згуртованості примножать ту силу, яка утримує кермо корабля миру в нашій державі. Від нашої з вами єдності, від згуртування наших мирних колон, від спаяності наших рук і рішучості злитих воедино наших голосів, залежить майбутнє України. Отже, підемо на вибори Президента і

віддамо голоси за достойну людину, яка разом з усім народом виведе Україну з кризи, щоб люди жили нормальним життям, щоб не було безробіття, вандалізму, варварства.

Г.К. Чухрій, В.І. Міхіденко,
учасники Великої Вітчизняної війни,
і ще 35 осіб,
с.Рівне
Новоукраїнського р-ну
Кіровоградської області

РОМ-ПРЕС

400 барабанщиків нагадають про відкриття Олімпіади

13 серпня цього року на головному олімпійському стадіоні в Афінах 400 барабанщиків сповістять про початок ігор. Серед дійових осіб цього заходу буде понад 400 персонажів античної міфології.

Тисячі поліціянтів патрулюватимуть вулиці грецької столиці. А в Аттіці буде розгорнуто "парасольку протиповітряної оборони". До слова, збільшено розмір винагород українським спортсменам за призові місця - з 50 тисяч до 100 тисяч доларів за перше місце, за друге - з 30 тисяч до 70 тисяч доларів, за третє місце - з 20 тисяч до 30 тисяч доларів.

Могилевська та "Скрябін" заспівають новий олімпійський гімн

Новий олімпійський гімн "Україно, вперед!" уперше пролунає 10 серпня під час провідів Національної української збірної в Афіни. Олімпійську пісню виконають зірки вітчизняної естради: Наталя Могилевська, Кузьма з групи "Скрябін", лідер "Тартака" Олександр Пожовинський і "Фагот" (група "Танок на Майдані Конго")

ЦВК завершила прийом документів від потенційних президентів

Центральна виборча комісія України завершила прийом документів для реєстрації кандидатів у президенти. Згідно з календарним планом, ЦВК завершила реєстрацію кандидатів у президенти 6 серпня. Всього зареєстровано 26 кандидатів в президенти.

Введена реєстрація нерухомості

З 2 серпня в Україні введена обов'язкова реєстрація в Державному реєстрі угод за будь-якими угодами про нерухоме майно. Про це повідомили у прес-службі Міністерства юстиції України.

Пенсія зростає до 30 гривень

Як стало відомо, Кабінетом Міністрів України підписано постанову, згідно з якою пенсії, які рахують з усіма доплатами не досягають до рівня прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб (284 гривні 69 коп.), зростають з 1 серпня 2004 року до 30 гривень. У тих, у кого пенсія не перевищує 254 гривень, доплата буде повна. А тим, хто отримує більше, додаватимуть пенсії, щоб розмір пенсії "дотягнути" до прожиткового мінімуму. Наприклад, якщо пенсія становить 274 грн., то належить лише десять гривень доплати. Але, як було заявлено по телебаченню, це не останнє підвищення в нашому році. Як кажуть, поживемо - побачимо!

Скорботна дата

2.08.2004 р. у концтаборі Аушвіц відбулася урочиста церемонія покладання вінків до пам'ятника жертв ромського Голокосту.

Угорщина зобов'язала заплатити рому

21 липня цр. Європейський Суд з захисту прав людини у Страсбурзі визнав, що угорський уряд повинен задовольнити позов рома Шандора Балаго у сумі 4 000 євро за витрати суду, 10000 євро за моральне і фізичне ушкодження, 3000 євро за фінансові витрати.

9 серпня 1995 року Балаг був затриманий місцевою поліцією за підозрою в крадіжці паливних ваучерів. У відділку поліції він був побитий, внаслідок чого захворів на бронхіальну астму (не міг працювати шофером вантажного автомобіля), у нього була пошкоджена барабанна перетинка лівого вуха.

У постанові суду відзначалося, що роми часто страждають від поліцейських зловживань, коли, знаходячись у поліцейських установах, піддаються фізичній та моральній нарузі.

Суд Софії захистив Нанову

23 липня Софійський окружний суд виніс обвинувачення компанії Valia Food, службовці якої відмовилися забезпечити послугами рому Севде Нанову, який зайшов у магазин одягу компанії.

Продавці відмовилися її обслуговувати, а також заборонили їй знаходитися у приміщенні магазину. До того ж, ображали Севде Нанову у грубій формі з приводу її ромського походження.

Випадок був підготовлений до розгляду судом від імені Європейського Центру захисту прав ромів, Ромським фондом. Суд зазначив, що поведінка продавців мала вияви прямої дискримінації за етнічним походженням, забороненою новою редакцією закону, на брав-чинності з 1 січня 2004 року. Закон забороняє дискримінацію особами, партіями в усіх сторонах життя суспільства, включаючи надання послуг.

Як відзначила директор Європейським Центром захисту прав ромів Дімітріна Петрова після постанови Софійського суду: "Законои тільки тоді добрі, коли вони дійсно виконуються".

Компенсація Севді Нанові склала 300 євро як моральні збитки, яких позивачка зазнала під час несправедливого до себе ставлення.

Нова європейська організація

13 липня ромські експерти оголосили про початок процедури реєстрації нової всеєвропейської Асоціації Ромів Європи та Форуму мандрівників (ERTF) у Трибуналі Правосуддя у Страсбурзі.

У Правління нової організації входять: голова - Рудко Ковчинський (Німеччина), віце-голови - Сорая Пост (Швеція) та Станіслав Станкевич (Польща), генеральний секретар - Нездет Мустафа (Македонія), бухгалтер - Георгіє Радукану (Румунія).

Наступна зустріч нового об'єднання відбувається у вересні 2004 року, повідомив член виконкому ERTF Асмет Елезовський.

РОМИ РУМУНІЇ: НЕОБХІДНО СПІВПРАЦЮВАТИ З ПАРТІЯМИ БІЛЬШОСТІ

Майже кожна нація думає, що вона найрозумніша, найсильніша, найгарніша, і завжди вона більше за інших у світі страждала в історії, а її соціальні проблеми - це вина когось, а не її самої.

Фактично ми, роми, перебуваємо на дні наших суспільств і, як правило, не в змозі захищатися з подібними нападами. Та коли ж ці ідеї доходять до елітичних кіл, то це робить нас легкою мішенню для подібної омани.

Зменшення чисельності ромів

Офіційні переписи населення в країнах південно-східної Європи демонструють тенденцію до зменшення чисельності ромів з кількох причин: переписи були проведені невірно; роми асимілювалися в тому суспільстві, в якому вони проживають, вони можуть не вказувати на свою етнічну приналежність через сором і страх, визнання великого числа ромів створює обов'язок для держави організувати служби і представництва для них.

Останній перепис у червні 2002 року засвідчив, що ромів проживає 400 тисяч, та Бюро США подає інші цифри: між 200 000 і 2 000 000, і саме це число - реальне.

Надзвичайна бідність

Недавно опубліковані Світовим банком результати оцінок бідності показують рівень бідності серед ромського населення в південно-східній Європі. У 1997 році понад 82% ромів жило нижче рівня бідності (порівняно з національним рівнем бідності 36%), у Румунії - близько 82%.

Нещастям на Балканах є те, що дуже багато ромських дітей перебувають у притулку, але уряди або роблять мало, або взагалі нічого не роблять для того, щоб досліджувати причини цього явища. Головна причина того, що багато ромських дітей перебувають у подібних закладах - бідність: хоча в дітей є живі батьки, та вони не в змозі доглядати за ними.

У березні 2001 року, в Мофлені, маленькому селі неподалік від Крайови, я зустрів ромські родини, які живуть поруч з таким сміттєзвалищем. Одна така родина - батько і двоє дочок. Я побачив батька на сміттєзвалищі, він шукав шматки металу, залишки їжі, клаптики паперу. Продаючи метал, він щомісяця заробляв до 20 доларів. Сказав, що хоче вкрати курку для того, щоб потрапити у в'язницю на два роки. І тоді його дочок заберуть у притулок, де їх би нормально годували.

Зараз він у в'язниці, і його діти перебувають у притулку. Вони стали учасниками освітнього проекту, спрямованого на те, щоб допомогти ромським дітям одержати такі ж права, що й у румунських однокласників. Інші діти (брат і сестра) потрапили в притулок, бо їхній батько у в'язниці - він украв труну, щоб поховати дружину. Сільський священник відмовив у

похоронній службі, тому що в родині не було труни, і він добре знав, що в них немає можливості купити її.

Традиційність дискримінації ромів

У балканському суспільстві існує багаторічна традиція дискримінації етнічних меншостей і особливо ромів. Більшість суспільств зараховують ромів до підвиду, генетично схильного до злодійства і насильства. І хоча в деяких представників більшості немає негативного досвіду спілкування з ромами, проте неможливо виправдати страшні цифри - 80% населення має ворожість до них. А в деяких країнах окремих історичних осіб, відповідальних за загибелі тисяч ромів і євреїв (як Антонеску в Румунії і Степинак у Хорватії), вважають національними героями.

Дискримінація відбувається двома шляхами: більшість ромів ставляться до гаджо (нециганів) з підозрою, і ромські товариства мають тенденцію ізолювати себе, навіть якщо ця ізоляція не схвалюється більшістю. Дискримінація ромів проти гаджо (причини цього зрозумілі) не працює, так би мовити, на користь ромам, тому що створює бар'єри, які зменшують шанси змінити думку про себе.

Ставлення урядовців

По всій Європі марка німецького мила "8x4" добре відома. У 1999 році я відправився на прийом, який був даний румунським консульством у Страсбурзі. Прийом був організований для румунських практикантів у Раді Європи і Європейському Суді, фактично, для молоді ро-

мунської політичної еліти. На прийомі один молодий дипломат пожартував: "На що згодяться 32 роми? Ви можете з них зробити мило 8x4". Неймовірно, але більшість людей розсміялися. І цей дипломат не був звільнений з румунської міжнародної служби. А через кілька місяців він став одним із директорів кабінету в румунському уряді...

Цей приклад не виняток. Після розпаду комуністичного режиму балканські політики дали волю расистським висловлюванням про ромів на публічних засіданнях.

У січні 1995 року румунське Міністерство закордонних справ спробувало відмежувати ромів від ромів. Міністерство ухвалило постанову про те, що румунські роми повинні називатися "циганями", а не "ромами", тому що остання назва може призвести до омани і плутанини між ромами і румунами. (Постанова Nr. (03)/169 і 5/390/NV, 31 січня 1995). Уявіть собі реакцію Міхаєла Джордана, Коліна Пауела, Біллі Сосбі, Аліси Уолкер й інших афро-

американців, якщо Буш раптом видасть постанову, що афроамериканці повинні називатися "нігеріями", щоб не було плутанини з американцями? У 1998 році президент Константеску, коли його попросили побажати щасливого Нового року мовами етнічних меншин у Румунії, відповів, що роми і всі інші повинні говорити румунською.

Ромські політики

Дискримінація ромів етнічною більшістю - це досить прикро, але, на жаль, проблеми є й у середині самого ромського співтовариства. На сьогодні у ривів Балкан є кілька політиків, котрі здатні представляти їхні права інтелігентно і безсторонньо.

Та всередині ж ромської політичної еліти, на жаль, панують кумівство і корупція. Часто ромські лідери використовують запрошення на конференції в Північну Америку як можливість послати туди своїх родичів, де вони можуть попросити політичного притулку.

У румунському та інших балканських урядах ромські політики обвинувачуються іншими ромами в корупції: вони більшою мірою воюють один з одним, ніж працюють разом.

Є кілька специфічних проблем, з якими зустрічаються роми через їхнє недостатнє політичне представництво.

По-перше, внутрішні проблеми в ромських організаціях: недовіда координації діяльності, дипломатії й лідерства, невдачі в одержанні масової підтримки серед лідерів, - все це змушує людей ставитися до цих організацій скептично.

(Закінчення на 5 стор.)

ВАШ ВИБІР ...

Після того, як третього липня було, нарешті, офіційно оголошено про початок кампанії на виборах Президента України, народні маси прокинулися після дворічної меланхолійної політичної сплячки і розпочали тотальне обговорення вкрай важливого для всіх верств населення країни питання, - яке 31 жовтня (а скоріше - 14 листопада, у другому турі) отримає своє розв'язання - кого оберемо на найвищу посаду в державі на імення Україна...

Звичайно, скільки людей - стільки і думок. Не воліють залишатися осторонь цієї події в суспільному житті будь-якої країни світу (окрім тих, де панують монархія або диктатура) і роми. Тож, саме з цієї нагоди я й вирішив з'ясувати політичні симпатії та антипатії не лише українців, а й своїх братів по крові.

Отже...
Мирон Михайлович Беркі з міста Новомиргорода:

- На вибори? Неодмінно пиду. Хоча у виборчих перегонах до парламенту участі категорично не брав. Але Президента обирали - це святе! Україні, нарешті, потрібні суто кардинальні зміни, які після обрання справді народною главою держави мають позитивним чином вплинути на економіку, соціальне становище і життя простих людей.

У першу чергу, звичайно (адже власна сорочка завжди є ближчою до тіла), нас, ромів. Так, кандидата на пост Президента, який по-справжньому турбуватиметься і про народ ромської меншини в Україні... Я і вся моя родина, яка мешкає у Виноградському й Тячівському районах Закарпатської області, голосуватиме саме за такого Президента.

Василь Гнатович Татаренко, пенсіонер (с.Рівне, Новоукраїнський район):

- Останнім часом я став значно більше цікавитися політичним життям України. Обов'язково пиду на вибори. А от, за кого віддам свій голос. Звичайно, за того кандидата, який поліпшить життя пенсіонерам, бідним, багатодітним ромським сім'ям, який повернеться обличчям до ромської нації...

Тамара Григорівна Матасар, пенсіонерка (с.Рівне):

- Сама я газет не читаю, бо неграмотна, та донька регулярно читає мені "Романі Яг", дивлюся це телевізор, слухаю радіо... Чула, що кандидатами висунули Януковича, Ющенка, Мороза та ще кілька десятків чоловік. Чула також, що нинішня влада бажає зробити Президентом В. Януко-

Можливо, новий Президент буде про нас дбати?

Олена Паранір, Новоукраїнський район:

- Тю! Які вибори, шановний? Ніколи не ходила і не піду. Та й що один мій голос буде значити? Вони там, у Києві, у палацах шикарних вже давно собі обрали, кого їм потрібно. Підтасують так, що й комар носа не підточить, пошитою нас знову у великі дурні. Та ще й скажуть, що так захотів народ. Та

вича... Може, бог зглянеться на нас, бідних ромів, таких як я, і, може, цей новий Президент, ким би він не був, не відвернеться від ромів, котрі віддадуть за нього свої голоси.

Галина Татарінова, медпрацівник (м.Кіровоград):

- Очевидно, голосуватиму за Віктора Ющенка: він мені імпонує як розумна, освічена, інтелегентна людина. Гарний чоловік і батько п'ятиох дітей. Однак, це ще не остаточне рішення. Подумаю.

Володимир Григорович Ігнатенко, пенсіонер з Бобринецького району:

- Я вже думав, як голосуватиму, адже я незрячий... Дуже хочеться, аби стала Президентом та людина, яка подбає, щоб, нарешті, були прийняті відповідні закони, які по-справжньому захищали б нашу поки що знедолену і безправну націю... І щоб у нашій державі, такі бідні, як я, незрячі чи з іншими вадами, мали змогу безкоштовно лікуватися. Немаю ніякої фінансової можливості, щоб бодай тришечки повернути зір, який втрапив.

й взагалі, не знаю, кому вірити з цих кандидатів у Президенти... Усі вони обцяють тепер, а коли обериуть - забудуть, як водиться, про народ...

Марина Рудольфівна Беркі, с. Рівне, Новоукраїнський район:

- На вибори? Так, пиду, але не тепер, бо мені виповнилося лише 16...

Отакі панують настрої в окремому ромському селі. Даремно ромів вважають за нерозумну та нетямущу націю, яка нічим не цікавиться і нічого не бажає, живе тільки сьогоднішнім днем, ніколи не заглядаючи у майбутнє...

Це не так, вони мешкають разом з іншими народами нашої багатонаціональної держави. І разом з ними зроблять свій остаточний і свідомий вибір на виборах 31 жовтня і оберуть найкращого, на їхню думку, Президента України.

Леонід Савицький, власний кореспондент "Романі Яг", Кіровоградська область

Нещодавно відбулася "Пряма телефонна лінія" з головою Держкомітету зі справ національностей і міграції, яку організувала редакція газети "Факти". Читачі України могли вільно поспілкуватися й вирішити деякі свої проблеми, зателефонувавши в редакцію.

Підчас "Прямої телефонної лінії" Г. Москаль дав правову оцінку ксенофобським висловлюванням народного депутата

ПРЯМА ТЕЛЕФОННА ЛІНІЯ з головою Держкомнаціміграції Геннадієм Москалем

Олега Тягнибока, який дозволив собі у своєму виступі ображати росіян і євреїв. З цього приводу Геннадій Геннадійович, зокрема, сказав:

- Звертаючись із заявою в Генпрокуратуру ми, в першу чергу, хотіли звернути увагу громадськості до того, що нікому, в тому числі й народному депутату, не дозволяється ображати людей тільки за те, що вони належать до іншої національності... І коли ми зіткнулися з таким явищем, то виявилось, що у нас нема реально діючих правових норм. Тобто стаття в Кримінальному кодексі про навмисні дії з метою розпалювання міжнародної ворожнечі є, але притягнути по ній до відповідальності практично неможливо.

Далі Г. Москаль зауважив, що ми живемо у багатонаціональній країні, де майже кожен четвертий неукраїнець. Депутат Тягнибок образив представників усіх 134 національностей, які проживають в Україні в мирі й злагоді. Тому, перш за все, нам потрібно внести в законодавство зміни, які були б жорсткими щодо розпалювання міжнародної ворожнечі.

Що стосується подальших дій Держкомітету, то, крім Генпрокуратури, ми ще звернемося у Мін'юст з проханням розпочати процедуру розпуску партії, яку очолює Олег Тягнибок, сказав Геннадій Москаль. Між іншим, прояви ксенофобії в українському парламенті не є одинокі.

Жителя з Чернівців цікавило, чи буде в Україні створена міграційна служба за європейським взірцем.

- Сподіваюся, що буде, - відповів Геннадій Геннадійович, - але поки що питання не вирішене. Хоч давно час.

На запитання: "Наскільки серйозна проблема нелегальної міграції в Україні?", Г. Москаль відповів:

- Це проблема номер один, оскільки утримання мігрантів, кількість яких постійно збільшується після розширення ЄС, лягає на державні плечі. Скільки не порушувалося це питання з Росією про те, що не треба запрошувати на екскурсії туристів із Сомалі, Сьєрра-Леоне та інших держав, де ідуть воєнні дії, усе залишається без змін. У цих державах нема чого їсти, а вони ідуть подивитися Кремль! Абсурд! Російські підприємці заробляють на туристичних візах великі гроші, а збитки потім несе Україна!

Громадянка з Харкова, яка працює в Чехії, запитала, чи буде якась користь Україні з того, що вона сплачує податки в Чехії.

- Краще було б, якби ви платили в українській Пенсійний фонд, - відповів Геннадій Москаль. - Треба укладати прями угоди, щоб уникати подвійного оподаткування.

На прямій телефонній лінії з головою Держкомітету зі справ національностей та міграції порушувалися й інші злободенні питання, на які були дані вичерпні відповіді.

Валентина Опаленик, за матеріалами газети "Факти" від 27 липня 2004 року

СЕМАНТИКА РАСИЗМУ СЛОВАЧЧИНИ

"Ми повинні змусити ромських дітей залишитися в школах-інтернатах... де вони будуть озайомлені зі системою цінностей, які діють у нашому суспільстві". Така заява була зроблена Еріком Ван дер Ліндемом, главою делегації ЄС у Словаччині, з приводу того, як краще вирішити так звану "ромську проблему". Незважаючи на те, що Лінден підкреслює, що його висловлювання його особисте, контекст доповіді був цілком ясним: дітей з ромських сімей треба змусити до отримання формальної освіти, яка дасть їм знання про діючі в цивілізованому суспільстві цінності. Лише тоді вони, ставши повнолітніми, відповідатимуть соціальним нормам і звичаям, завдяки чому сприятимуть економічному розвитку суспільства.

Ці формулювання пролунали в документальному фільмі про ромів у Словаччині, який демонструвався голландським телебаченням, коли західні європейці

нервово очікували повернення східноєвропейських "братів та сестер" у "спільний Європейський дім". Наша організація негайно ж написала президенту ЄС, в усі інші інстанції, щоб привертнути увагу Комісії ЄС до зростаючої політики расизму проти ромів у тепер розширеному Європейському Союзі. Ми звернулися також із проханням попросити Еріка Ван дер Ліндема подати у відставку з посади глави делегації ЄС у Словаччині.

Після першої відмови прокоментувати доповідь Ліндема представник Європейської Комісії сказав, що слова останнього були просто переключені журналістами. Він кваліфікував його заяву як "невдалий вибір слів у інтерв'ю, і, якщо не чіплятися до слів, то главою делегації ЄС у Словаччині говорив про важливі речі". Він також сказав, що представник Комісії не повинен був взагалі давати інтерв'ю "на дану тему", і що пан Ван дер Лінден "думає,

що жалкує" про свої висловлювання. Але жодного слова не було сказано про те, чи буде вжито відповідних заходів, ні слова вибачення ні від самої Комісії, ні від глави делегації ЄС у Словаччині.

Натомість, представник Комісії ЄС побовно підтримав п. Ліндема і дав романом другого япаса, наполягаючи на тому, що Комісія вважає освіту ромів важливим моментом. Мовляв, я нецивілізовані люди, ви повинні навчатися! Пан Ван дер Лінден був все ж більш відвертим: потрібно визнати наші цінності, потрібно вписатися в наше суспільство, потрібно сприяти нашому розвитку.

Наші аргументи досі обговорюються в ЗМІ. Можливо, роми мають різне уявлення про те, як можна вирішити їхні проблеми, можливо, були й пропозиції, зроблені словацькими ЗМІ, які запропонували підтримку "схваленому" послу. Подивіться, мовляв, не всі ромські організації не підтримують цю доповідь. Чи

означає це, що, якщо самі роми не можуть дійти згоди в тому, як сприймати формулювання Ван дер Ліндема, то ми повинні виокремити нашу особисту точку зору на це запитання?

Давайте прояснимо. Ми були дуже задоволені отриманими численними позитивними реакціями і нас дуже схвилював той факт, що кілька журналістів розділили з нами наш гнів. Ми впевнені, що це послужить пану Ван дер Ліндему та іншим подібним людям попередженням.

"Хіба ви не вважаєте, що школи-інтернати були б хорошою ідеєю? І хіба не зумовило б це подальше отримання освіти?" Такого роду запитання поспалили на нас. Тепер давайте розберемося. Чому так необхідно розмістити дітей-ромів у школи-інтернати? Бо відомо: роми не отримують освіти, відсутність якої заважає їм одержати роботу і нормально інтегруватися в наше суспільство? Так, ви впевнені? І чи

є будь-яка із запропонованих формулювань Ван дер Ліндема хорошим наміром? Як таке пояснити, що інтернати в рамках шкільної системи розміщували б учнів у спеціальних відділеннях або у спеціальних школах для розумово відсталих дітей, де вони б отримували субстандарнтну освіту? Чи ви вважаєте, що батьки не спроможні потурбуватися про своїх дітей?

Фактично пан Ван дер Лінден запропонував не огорнути дітей великою турботою, а змусити їх до "постійності" в системі цінностей домінуючого суспільства. Для цього існує інше слово, мабуть, не відоме цій особі: "Промивання м'язів". Це стратегія, яку використовують диктаторські режими, щоб ламати політичних противників, а також релігійні общини, щоб змусити їх прихильники підкорятися їхнім ідолам. Це - стратегія примусової асиміляції меншин, і роми вже неодноразово ставали її жертвами...

Анжела Коц, Карін Варірго, Валері Никола (ЕПО)

ВІЗНА РЕДАКЦІЯ

СЕЛО НА КОРДОНІ З РУМУНІЄЮ

Вишково, селище міського типу, розташоване на лівому березі Тиси за 25 км від районного центру Хуст Закарпатської області. Селищній раді підпорядковані такі населені пункти, як Модьорош, Ракош, Шапи і Яблунівка.

Перша письмова згадка про селище належить до 1270 року, а з 1329 року воно отримало право королівського (коронного) міста. На жаль, згодом з академічних видань не згадує про наявність роми в цьому населеному пункті.

Селище, яке знаходиться неподалік кордону з Румунією, нараховує 12 тисяч мешканців; серед них понад тисячу - роми, які проживають у ста дворових господарствах. Колись у цьому містечку, де живуть роботящі люди, працювало кілька підприємств: плодоовочевий, цегельний завод, кар'єр із добування будового каменю, сталярний

цех ліскокомбінату по виробництву гнутих меблів, ртутний гірничо-металургійний комбінат. Здавна оздоровлює людей всеукраїнський санаторій "Шапи", який працює на основі однойменної мінеральної води. Крім того, тут діяло потужне колективне господарство "Прикордонник" тощо.

На цих підприємствах могли знайти роботу і роми. Наразі жодне з них не функціонує, окрім санаторію "Шапи", який забезпечує роботою лише незначну частину селян. Найбільший відсоток безробітних нині у селі - серед роми.

Це добре розуміють у Вишківській селищній раді, яку очолює Павло Павлович Токач. Оскільки голова перебував у день нашого візиту на нараді у райцентрі, то на нашу запитання щодо роми відповідала заступник голови сільради Єва Миколаївна Марко.

Паводок

Норовиста Тиса, яка щорічно міняє своє русло, найбільше шкоди завдала селянам у 1998 році, коли рівень води піднявся настільки, що перелилася через захисну дамбу, споруджену ще за часів Чехословащини. У деяких місцях селища рівень води сягав одного-двох метрів. Листопадова повінь зруйнувала 150 будинків. Понад 900 потребувало капітального ремонту. А загалом - понад 3 тисячі домогосподарств постраждало від паводка.

У ромиські хати не витримали натиску води і були зруйновані.

На сьогодні ромиський табір - це не хаотично розташовані будинки, а чотири вулиці під загальною назвою імені Т.Шевченка: 40 цегельних новобудов радують око. Біля кожної хати - присадибні ділянки, засаджені необхідною городиною. Крім того, майже кожна ромиська сім'я тримає кози, свині, розводять кури, качки, а чотири господарі мають коней.

Зауважимо, 30 ромиських сімей, які були членами колективного господарства "Прикордонник", отримали земельні паї на право володти ділянками. Однак вони їх продали місцевим жителям, а собі залишили тільки невеличкі присадибні клатки, що не можуть забезпечити сім'ї сільськогосподарськими продуктами.

Від паводка 2001 року врятувала селище новозбудована дамба, хоч рівень води під час повені був на 20-25 см вищий, ніж у 1998 році. Тоді водна стихія була настільки раптовою, що роми, рятуючи своє життя, втікали в гори і брали із собою в першу чергу дітей і найбільш необхідні речі - одяг, їжу, забуваючи про не менш цінні - документи. Досі ця проблема з документами (посвідчення, домові книги, свідоцтва про народження, паспорти) ще не повністю вирішена.

Освіта

На території табору ромисько-католицькою церквою побудовано молитовний будинок і клас, де навчаються діти до 10 років.

Учителька Марта Адальбертівна Геґедош вчить ромиських дітей грамоти та основ духовності.

На жаль, чотири класи для більшості роми завершують всю їхню освіту. Діти далі не відвідують загальноосвітніх шкіл, яких у Вишкові дві - з українською і угорською мовами навчання.

Не приваблює недавніх учнів навіть те, що вони отримують у школі безкоштовні обіди, а також гуманітарну допомогу, яка систематично надходить із норвезького міста Осло. Жоден із ромиських дітей селища не закінчив не тільки середню школу, а навіть дев'ятикласну.

Вживання

Проблем у ромиському таборі

чимало. Одна з них - безробіття. Ті кілька підприємств, які діяли у селищі і де працювали роми, - закриті. На ті кошти, що дає ліс-гриби, ягоди, лікарські рослини, - важко вижити. Щоб утримати свої сім'ї, чоловіки масово виїжджають

у сусідні країни - Угорщину, Словаччину, а також у східні області України на сезонні роботи. Там роми не оформляють належним чином трудові книжки, а видають лише довідки, які не беруться до уваги при нараховуванні трудового стажу під час оформлення пенсії. Так, Михайло Раковець, працювавши багато років на сезонних роботах у Харківській та Белгородській областях, отримує пенсію у розмірі 70 гривень. Ще менша пенсія у його дружини Параски, яка одержує лише 30 гривень по старості, хоч увесь час працювала разом з чоловіком і виховала трьох дітей. Один син - інвалід дитинства.

Друга велика проблема - це вирішення питання отримання свідоцтва з інвентарією на право власності будинків, які їм допомогла вибудувати держава. У роми є тільки будвельні паспорти, але їх недостатньо, щоб отримати домові книги й зареєструватися за місцем проживання. Ці питання повинні вирішуватися на районному рівні, оскільки роми не мають для цього коштів через вищезгадані причини. Крім того, будинки не пронумеровані,

а всі чотири вулиці носять одну назву - імені Т.Шевченка. А це, в свою чергу, ускладнює отримання паспортів, свідоцтва про народження, реєстрацію шлюбів та різноманітні соціальні виплати.

З'ясували ми і те, що роми хвилює ще й така проблема - повернення коштів, які лежали в ощадбанках колишнього Союзу. Як-не-як - це чесно зароблені гроші й знаходилися вони не в приватних та комерційних банках, а в державних. Роми - гро-

мадяни України, яких держава повинна захищати на державному рівні, а особливо тих, які отримують мізерні пенсії.

**Євгенія Навроцька,
Валентина Опаленко,
Мирослав Горват,
сміт Вишково
Закарпатської області**

На світлинах: відбудовані ромиські будинки; молитовний будинок, де навчаються ромиські діти; Ельвіра Юґас та Марта Смерека повернулися з дарами лісу - грибами.

ДОБРОЧИННІСТЬ

СОТНІ РОМІВ ОДЕРЖАЛИ ДОПОМОГУ

Ні для кого не секрет, що роми нині перебувають на межі вживання. Більшість із них навіть не отримують належної пенсії та субсидій. Але ці люди чи не найбільше постраждали під час війни. Вони знамали репресій і від гітлерівської Німеччини, яка їх знищувала, і від Радянського Союзу, де їх принижували і також винищували (понад 1,5 млн. роми загинули від свавілля обох держав-тиранів). Та й зараз роми принижують.

Але ж світ не без добрих людей. Так, Міжнародна Організація Міграції вирішила полегшити життя цих обездолених. Керівництво цієї організації надає гуманітарну допомогу ромам, які пережили Голокост.

У Львівській області така програма діє лише другий рік. Але за цей час допомогу надано вже сотням осіб.

Також на Львівщині діє юридична програма, яку підтримує

Європейський Центр захисту прав роми. Вона створена для того, щоб ознайомлювати роми із правами людини. Адже більшість роми - це юридично неграмотні люди.

У минулому місяці у Львів приїжджала Ольга Озерна - представник Міжнародної Організації Міграції в Україні. Спільно з місцевими ромами, вона запитала, чи потрібна була їм ця допомога? На що їй відповіли: "Звісно!

Та без вас ми існували на межі бідності. Як же можна прожити на нашій пенсії (у більшості роми пенсія становить лише 34 гривні)? Ми дуже вдячні вам за вашу турботу про нас". На завершення візиту Ольга Озерна пообіцяла, що найближчим часом ці бідні люди отримають ще й медичну допомогу.

Добре, що є такі благодійні організації, як Міжнародна Організація Міграції та Європейський Центр захисту прав роми, яким не байдуже людське життя і які займаються тим, чим мала б займатися наша українська влада. Що ж буде з людьми після того, як закінчиться ця програма? Чи виживуть вони у складних умовах сьогоднішнього дня?

(У наступному номері ми розкажемо вам про діяльність Юридичної програми за підтримки Європейського Центру захисту прав роми).

**Олена Юрченко,
м. Львів**

МОЖНА ДОБРЕ ВІДПОЧИТИ У "ВОЄВОДИНО"

Журналіст редакції газети "Романи Яг" брав участь у візній прес-конференції для представників мас-медіа, яка була організована прес-службою Закарпатської держадміністрації на туристичній базі "Воєводино", яка нещодавно відкрилася. Свою назву база відпочинку носить від однойменної назви урочища, в якому постійно було чути "вій" води з невеликих водоспадів. Це дало змогу перетворити їх у форелеві ставки.

База відпочинку розташована серед давнього лісу та прі на Перечинщині. Тут створені всі умови для приємного відпочинку.

Для журналістів обласного центру директор бази відпочинку "Воєводино" Петро Мегеш провів цікаву екскурсію по території бази, де представники мас-медіа познайомилися з сучасною будівлею готелю з відкритим басейном, дерев'яними котеджами з каміном, російською лазнею, колибу. Побували на спортивних майданчиках, форелевих ставках, відвідали конюшню з породистими конями й посмакували в барі духмяну чорну каву. Дорогою

відвідали й цікавий музей-бар у Перечині.

Роми, які бажають цікаво і весело відпочити у Закарпатті й познайомитися з чудовою природою, народними звичаями й посмакувати закарпатські страви, можуть приїжджати на цю чудову базу відпочинку з цікавою назвою "Воєводино".

Наш кор.

НАМ Є ЧИМ ПИШАТИСЯ

АМЕНГЕ СІ СОСА ТЕ АВАС БАРИКАНЕ (ПГУЧАРДЕ)

Про ромів у пресі майже завжди говорять тільки у зв'язку з чимось негативним, кримінальним і безпросвітним. Мені дуже прикро. Тому я хочу розповісти про позитивне - про свою велику ромську родину, яка, думаю, заслуговує на газетну публікацію.

Мій батько - Матусевич Микола Олександрович є великою см'ї. У нього п'ятеро братів, була і сестра. Дитячі роки його пройшли у кочівлі. Кочували вони по всій Україні. З 1954 р. стали жити осіло, оселились у селі Макошино Лінського району Чернігівської області.

Старший брат - Матусевич Василь Олександрович, має вищу освіту. Закінчив Харківський медичний інститут, повернувся у своє рідне село і два роки працював у лікарні хірургом. Одружився з ромкою, уродженкою Москви. Переїхав у столицю і став працювати у клінічній лікарні завідуючим хірургічним відділенням, сам теж оперував. За свою нелегку працю нагороджений державними нагородами, він - заслужений хірург, має орден "Дружби народів". Зараз на пенсії.

Його дружина - Світлана Михайлівна закінчила Московський всесоюзний електромонтажний технікум. Все життя працювала інженером. Зараз на пенсії.

Їх син Олександр Васильович після армії закінчив Московський м'ясокомбінатний промисловий інститут. Зараз - інженер на Люнозькому молочному комбінаті.

Ще один брат - Матусевич Федір Олександрович - закінчив професійно-технічне училище. Все життя працює шофером дальніх рейсів. Його дружина - Ірина Володимирівна - має вищу освіту, за фахом економіст. Син Олексій Федорович закінчив Чернігівське вище училище, за спеціальністю автослюсар, зараз служить в армії. Дочка Анна Федорівна - зубний техник, випускниця Чернігівського медичного училища, працює у стоматологічній лікарні і заочно вчиться в Чернігівському педагогічному університеті, на факультеті психології.

Середній брат - Матусевич Михайло Олександрович, після армії працював токарем на заводі у рідному селі. За свою працю єдиний у Чернігівській області був нагороджений "Золотою

зіркою ЦК ВЛКСМ". Зараз живе у Черкасах, працює електрогазозварником у троллейбусному управлінні. Його дружина Леарія Феодосіївна - має вищу освіту, начальник планового відділу. Їх син Андрій Михайлович закінчив Черкаський державний педагогічний університет, нині викладач Державного технічного університету. Донька Любов Михайлівна теж закінчила ДПУ, працює інструктором в Інституті лікувальної фізкультури.

Мій батько, найменший брат з династії Матусевичів - Микола Олександрович, закінчив у Брянській області залізничний технікум. Мама, Катерина Миколаївна, дитинство провела у шатрах. Їх у см'ї четверо: три сестри і брат. У 1954 році, після Указу, осіли в Ріпкин. У мамі так склалося життя, що вона не змогла закінчити школу. Вона та її сестра Раїса Миколаївна майже з 16 років працювали на швейній фабриці, обидві з дитинства були музично обдаровані. Сестри почали співати в художній самодіяльності. Їхні гарні голоси зачаровували публіку не тільки області, а й усієї України. Сестри, які не мали спеціальної музичної освіти були запрошені працювати в Чернігівську філармонію, з концертами об'їздили всю Грузію й інші республіки Радянського Союзу.

Молодша сестра Миколи Олександровича - Іванова Марія Миколаївна, є також гордістю нашої родини. Випускниця Чернігівського юридичного технікуму, поступає і закінчує Харківський юридичний інститут. Зараз працює юрист-адвокатом. Марія Миколаївна захищає інтереси, в

першу чергу, ромів, але і українців.

Нині мої батьки - Микола Олександрович і Катерина Миколаївна - пенсіонери, мають багаторічний стаж роботи. Все життя вони старалися, щоб їх діти, тобто ми з братом Ігорем, отримали освіту. В дитинстві нас віддали у музичну школу. Я навчалася з класу акордеона, брат - з класу баяна. Потім поступили в музичне училище. Ігор дани завойовував перші місця на республіканському конкурсі трьох республік - Росії, України і Білорусії. Згодом він закінчує Київську консерваторію. Я, після закінчення музичлища, працювала викладачем у музичній школі. Вищу освіту отримала заочно, закінчивши Ніжинський педагогічний університет.

Ми з братом дуже вдячні своїм батькам, і, дай Боже, нам хоч у сотій мірі віддати своїм дітям стільки, скільки віддали нам - наші любі батьки, свого здоров'я, тепла, енергії і фінансів. Зараз, незалежно від того, в якому ми колі - серед ромів чи серед українців, наша освіта допомагає нам триматися досить впевнено і незалежно.

Шановні читачі, в цій розповіді про родину ви знайдіть тільки факти про освіту моїх рідних. Я напевно зробила якийсь фактичний перелік хотілося довести, що освіченість і неосвіченість (як до речі, і порядність і непорядність, хороше і погане, гарті і огидне) - це такі прості істини. А істини, як відомо, не мають нації, кольору обличчя, віросповідання тощо...

Оксана Поленко,
НКТ "Неве Рома",
м. Чернігів

Жили-були колись давно, може, з років п'ятдесят тому, парубок Іван, ром, та молодича Варвара, ромка. Покохали вони одне одного і одружилися. Працювали собі в колгоспі та дітей наживали. Тож наплодилося у них аж п'ятеро діток. Два сини і три дочки. Виросли вже й їхні діти. Так сталося, що п'ятеро онуків опинилося біля старих діда і баби.

А тут, як назло, і радянська влада скінчилася, і розпалась колгоспи, і припинили людям платити бодай якісь гроші за

якусь соціальну допомогу, треба, щоб суд визнав бабусю опікуном. А для того, щоб суд визнав бабусю опікуном власних онуків, потрібно, щоб вона не була такою кволюю і старою, а була молодою і міцною, щоб у змозі була виходжувати дітей, та й матеріально, щоб була забезпечена... Тож так і жили онуки біля старенької баби Варвари, а що вони всі літ, ніхто не знає. Та їхньому життю не задрив жоден пєс.

Коли почалися морози, я пішов подивитися, чи вони там не по-

НЕВИГАДАНА ІСТОРІЯ

СУМНА КАЗОЧКА

ПРО
БАБУ ВАРКУ

роботу. Тож дід Іван і баба Варка втекли з села до міста Золотоноші, де купили розвалюху, років на сто старшу за них. Без вікон, без дверей, без плити, із поламаним дахом. І став дід бородатий ходити з онучатами жебракувати і по хатах, і по базару, то так і харчувалися. Але приблизно два роки тому дід Іван утік від цього життя в інше. Баба Варка, якій уже майже 80 років, вага тіла якої близько 30 кілограмів, жебракувати вже не могла, отже, ходили самі онуки.

Пробувала ромська організація допомогти дітям, домовилася з колишнім мером О.Карпанем мій колі - серед ромів чи серед українців, наша освіта допомагає нам триматися досить впевнено і незалежно.

Висидівши за тиждень під воротами "псишушки", баба Варка забрала своїх онуків і повернулася в Золотоношу. На цьому коло замкнулося. Пробувала старенька виклопатати допомогу якусь на онуків, та де там! Жодної копійчини не отримала. Для того, щоб одержати

мерзли. Те, що побачив, вразило би, певно, будь-яку комісію з тоноші, де купили розвалюху, років на сто старшу за них. Без вікон, без дверей, без плити, із поламаним дахом. І став дід бородатий ходити з онучатами жебракувати і по хатах, і по базару, то так і харчувалися. Але приблизно два роки тому дід Іван утік від цього життя в інше. Баба Варка, якій уже майже 80 років, вага тіла якої близько 30 кілограмів, жебракувати вже не могла, отже, ходили самі онуки.

А незабаром мені сказали, що десь повтікали з холодної хати баба Варка з онучатами. Хтось бачив її в Яготині на станції, мабуть, там було тепліше. Та, певно, довго вони там не були, мілиця їх вигнала разом із онучатами. А куди вони пішли? Де вони грітимуться наступної холодної осені й зими, як вже не за горами! У своїй хаті, як і раніше, газетами, а як пошастить, то і журналами?

Отака казочка наших днів, а насправді - невігадана історія з ромського життя, така собі картинка нашої сучасності. Чи поліпшиться ця сучасність після осені нинішнього року? В це повірити важко.

Володимир Бамбула,
м.Золотоноша,
Черкаська обл.

РОМИ РУМУНІІ:
НЕОБХІДНО СПІВПРАЦЮВАТИ
З ПАРТІЯМИ БІЛЬШОСТІ

(Закінчення. Поч на 2 стор.)

По-друге, політичне представництво: у парламентах немає членів-ромів або ж є, але в недостатній кількості для того, щоб відобразити різноманіття населення в повному обсязі.

По-третє, недовлік представників-ромів, які б активно зосереджувалися на законотворчості з освіти, охорони здоров'я і власності, що безпосередньо впливає на ромські співтовариства.

По-четверте, "міграція" місцевих політиків-ромів у міжнародні організації (інтернаціоналізація ромського руху):

кількість міжнародних політиків-ромів зростає, але більшість із них - це колишні лідери ромського руху країни. Їхня відсутність негативно позначається на тенденції політичної еліти ромів у власній країні.

По-п'яте, провал спроби політиків-ромів з допомогою виборів пройти в парламенти: ромам потрібно намагатися висловлювати свою позицію через кандидатів, які складають партії більшості, або формувати альянси з партіями більшості. Партії ромів у східноєвропейських країнах провалилися в ви-

борах через необхідність пройти 5-ти процентний бар'єр, і вони повинні шукати інших шляхів для забезпечення свого представництва.

По-шосте, нездатність громадських організацій ромів працювати разом і створити мережу ромських організацій або ж залучати інші організації для вирішення їхніх проблем: громадські організації були головним фактором у поінформованості, що зростає, міжнародних урядових організацій про становище ромів у Центральної і Східній Європі. Міжнародна критика, висловлена НУО, призводить до того, що міжнародні урядові організації стали більше приділяти увагу моніторингу становища ромів. У результаті лобювання правозахисних НУО Європи обидві організації - Рада Європи і ОБСЄ - мають спеціальні органи, що проводять моніторинг

Олена Бругош з сім'єю румунських ромів з м. Сату-Маре

щодо становища ромів у їхніх країнах-членах.

По-сьоме, ромів для політичних ромів. Існує запаморочлива ідея в ромських колах, що тільки ромів можуть працювати для того, щоб поліпшити ситуацію ромів. Багато тих, хто з НУО борються за права ромів,

переважно наймають некваліфікованих працівників - друзів або родичів, замість того, щоб наймати кваліфікованих фахівців, але неромів.

Валеріу Микола,
заступник голови організації
"Romano Kham", Румунія

РОСІЯ, УРАЛЬСЬКИЙ РЕГІОН

"НАШІ ПРОБЛЕМИ ВИРІШУЄМО КОМПЛЕКСНО"

Загальна ситуація

Проблеми ромів на Уралі нічим не відрізняються від проблем, які панують в цілому по Росії. Найбільш гостро стоїть проблема зростання нетерпимості до ромів. За останні 2-3 роки цей показник значно виріс. Якщо раніше ця тенденція виявлялася лише на побутовому рівні, що формувалася, в основному, завдяки негативним теле-репортажам про ромів, то тепер це ставлення проникло й у верстви інтелігенції. Причиною того, що негативні стереотипи щодо ромів міцно утвердилися в суспільній свідомості, є відсутність на сторінках газет та екранах телебачення альтернативної думки, яка показувала б життя ромів з позитивного боку. Деякі регіональні ЗМІ, як, наприклад, Телевізійне Агентство Уралу (ТАУ), продовжують нагнітати істерію національної нетерпимості до ромів й інших меншин. Справа доходить до того, що ТАУ називає ромів "окупантами на уральській землі".

Ще один бік проблеми - відсутність уваги в системі загальноосвітніх шкіл репону до ромських дітей, хоча за законом вони мають право на одержання знань про свою культуру, традиції та мову. З боку освітніх закладів немає підтримки ініціатив деяких шкіл у вирішенні цієї задачі. Наприклад, в одній зі шкіл м. Єкатеринбурга, розташованій в районі компактного проживання великої групи ромів, сформувалася клас дітей-ромів від 7 до 12 років - 30 чоловік. Інші вчителі не має досвіду роботи з дітьми цієї національності, не знає ромської мови, традицій, культури та історії ромів. Більшість дітей не говорять російською, оскільки спілкуються в родині і між собою тільки рідною мовою. Проблема освітньої комунікації між вчителем і учнями, що випливає звідси, не може бути вирішена в одній школі без залучення фахівців. Багато дітей через нерозуміння російської мови не засвоюють матеріал початкової школи і залишаються в першому класі на 2-3 роки, а потім і зовсім кидають навчальний заклад. Та цей факт

не турбує нікого з міського департаменту освіти.

Необхідно відзначити, що в цих маленьких ромів є бажання вчитися. Це розуміють і їхні батьки, які приділяють велику увагу відвідуванню дитини заняття. Вони постійно приходять у школу, цікавляться проблемами, пропонують свою допомогу. Однак і скаржаться на те, що їхні діти не одержують тут майже ніяких знань. Причина такої ситуації очевидна - немає відповідних умов для педагогічного процесу, фахівців, здатних налагодити комунікацію з дітьми, відповідних методик і навчального матеріалу, не виконуються вимоги закону стосовно одержання освіти для національної меншини.

Наступною проблемою є відсутність правової захищеності ромів у регіоні. Необхідно розвивати механізми правового захисту. Більшість ромів, як показує практика, не знають своїх прав і не готові захищати власні інтереси перед органами державної влади або соціальних структур, від яких залежить вирішення їхніх нагальних проблем. Це знову - такі прямо пов'язано з відсутністю в ромського населення основ елементарної грамотності. Додатковою перешкодою стає негативне й упереджене ставлення до ромів з боку офіційних органів. Уже та обставина, що громадянин належить до національної ромської меншини, є принциповою підставою для чиновників, щоб відмовити або пригупити вирішення того або іншого питання. Найбільш часто в ромів виникають проблеми з пропискою й оформленням документів на житло, відстоюванням своїх прав у суді, розв'язанням конфліктів з міліцією, одержанням громадянства і допомоги для

багатодітних родин. Роми не мають потреби в якомусь особливому правовому статусі, їм необхідно домогтися лише дотримання рівності своїх прав стосовно інших етнічних груп населення регіону.

Перераховані вище проблеми є лише частиною великого кола проблем, пов'язаних з інтеграцією ромів у сучасне суспільство. До речі, здебільшого вони можуть бути вирішені тільки самими ромами або організаціями, які їх представляють. Але через загальний низький рівень соціально-гуманітарного розвитку народ рома в Росії не має на сьогодні такої організації, які б могли кваліфіковано й ефективно їх вирішувати.

Як ми працюємо

Щоправда, в Уральському регіоні така організація наразі з'явилася. "Роми Уралу" вже має активний робочий колектив. Сюди

входять студенти університетів, а також професіонали, які здійснюють поточну діяльність. Крім того, наша організація, оскільки вона допускає як індивідуальне, так і колективне членство, включає в себе й ромських музикантів, танцюристів, представників музичних та інших творчих колективів.

"Роми Уралу" активно працює над кількома проектами, спрямованими на досягнення статутних цілей організації. Роботу з головної проблеми, яка стосується нетолерантного ставлення до ромів, було вирішено розпочати зі ЗМІ. Ми підготували проекти, які пропонують комплексне вирішення цих питань. Один із проектів під назвою "Голос ромів у російських ЗМІ" передбачає збільшення обсягу інформації про реальні проблеми ромів,

статті і репортажі, підготовлені самими ромами з допомогою професійних журналістів, і багато іншого. Метою проекту є домогтися об'єктивного підходу і чесної відкритої позиції журналістів у висвітленні подій життя діаспори, а також аналіз ситуації, яка склалася.

У "Ромів Уралу" сформований відділ інформаційного моніторингу і зв'язків з громадськістю, в ньому працюють професійні юристи, журналісти. Їхня задача - відслідковувати інформацію про ромів, яка публікується, аналізувати на наявність в ній порушень законів про ЗМІ і оперативно реагувати на ці публікації через критичні статті, виступи на ТВ і порушувати позови у суд. Це ще один проект, який заснований на стратегіях моніторингу у ЗМІ і оперативному реагуванні на негативні публікації і репортажі про ромів. Обидва проекти фінансує Фонд Сороса (Будапешт).

Силами нашої організації також відкрита громадська приймальня з юридичних питань, куди роми звертаються для захисту своїх громадянських прав і одержання іншої необхідної їм інформації і допомоги. Мета проекту: надати юридичне консультування і пряму допомогу (заповнення офіційних бланків і заявок, здійснення зв'язку з місцевою і регіональною владами тощо); представляти клієнтів у суді у випадках, що мають суспільний інтерес; підвищувати рівень юридичної грамотності індивідуальних ромських клієнтів; дати ромам можливість вирішити їхні юридичні проблеми шляхом надання інформації і контактів. Цей "пілотний" проект так само фінансує Фонд Сороса (Будапешт).

Організація "Роми Уралу" починає роботу над проектом з підвищення рівня взаємодії міліції та місцевих етнічних співтовариств. У його рамках планується провести кілька семінарів для представників не титульних націй і співробітників правоохоронних органів з метою впровадити принципи толерантності в культуру взаємодії міліції і національних меншин.

З проблеми освіти ромів так само розроблено кілька проектів. Один із них планується проводити в партнерстві з найбільшою міжнародною організацією "Every Child" ("Кожна дитина"), що займається проблемами дітей в усьому світі.

Мета цього проекту: створити умови для ромських дітей в отриманні ними повноцінної освіти на базі загальноосвітніх шкіл у місцях компактного проживання ромів, з вивченням історії, культури, традицій і рідної мови.

Крім того, на стадії розробки є ще кілька проектів, що забезпечать можливість наукових, соціологічних і культурологічних досліджень у різних областях життя ромів, підготовки базових основ, побудови наукових стратегій і знаходження шляхів вирішення проблем народу рома.

Ян Сокол,
м. Єкатеринбург

На світліні: Кутенкова Аграфена Василівна - ромка, до 1954 року кочувала з табором по Україні, півдні Поволжя, Оренбурзької області, останні 50 років рід Кутенкових обліо живе в м. Самара.

У кожному регіоні України свої звичай, вірування. Пропонуємо до уваги читачів публікацію з серії матеріалів із Львівщини про традиції народження дитини, підготовлені ромською берегівкою.

Для ромів поява первістка на світ - велике свято. Як тільки дитина народжується, цього самого дня їй купують і подарунки, і речі, необхідні для догляду за нею. Під дверима пологового будинку святуються поява малюка на світ, усіх перехожих пригощають і запрошують до столу, який вносяться сюди разом зі стільцями. Якщо ж медперсонал проти, тоді родичі, відразу як пригостили кожного, хто йшов назустріч, або роздали гостинці, приходять до батька новонародженого, щоб привітати його. Кожен приносить подарунки для малюка і рідні страви.

Мати, після того, як народить дитину, не повинна з'являтися на

ТРАДИЦІЇ, ОБРЯДИ, ЗВИЧАЇ...

НАРОДЖЕННЯ ДИТИНИ

людях сорок днів, знімати хустку з голови також не можна.

До народження дитини у сім'ї ніхто не купляє майбутньому пер-

вістку ніяких подарунків, ніяких речей - ні коляски, ні пелюшок, ні соски, ні пляшечки, нічого, що повинно належати малюку, тому що це не тільки погана прикмета, а й суворо заборонено ромськими неписаними законами.

Як тільки немовля заберуть через 5 днів з пологового будинку, його відразу везуть до церкви, щоб охрестити, аби внести дитину вже похрещеною до хати. Хресна мама купує гарну оксамитову тканину, бажано золотистого або червоного кольору. Це прикмета того, що життя немовляти буде довгим, си́тим, здоровим і багатим. Хресному батькові потрібно придбати для хресника великий рушник і підодяльник, в які дитину будуть пеленати. Хресні купують також золотий хрестик на золотому ланцюжку, щоб віра в Бога не покидала дитину ні за які мінливості долі. Також потрібне біле простирadlo для хрещення, але матерія повин-

на бути в непарній кількості метрів - від трьох до дев'яти.

Священик накриває дитину рушником, молиться, запитує ім'я, яке дається дитині: батько дає немовляті католицьке ім'я, мати також, але ще йому дають ім'я християнське, тому в ромської дитини не одне, а три імені. (Роми за релігією - католики). Дитину, при хрещенні, обов'язково купують у святій воді, запалюють свічки, які тримають батьки. Хресні тримають дитину на руках, допомагаючи священику. Так проходить обряд хрещення.

Після хрещення дитину несуть додому, де вже чекають гості. Лунають старі циганські пісні, танці, поздоровлення. Мати і дитина при цьому не присутні; вони йдуть у найвіддаленішу кімнату і залишаються там. Такі ромські звичаї.

Ніка Рождественська,
м. Дрогобич, Львівська обл.
На світліні: авторка рубрики з сім'єю.

ЛИСТ У РЕДАКЦІЮ

СВАВІЛЛЯ ПРЕДСТАВНИКІВ ПРАВОСУДДЯ

Наприкінці липня жительку міста Миргорода на вулиці зустріла незнайомка і запропонувала поворожити їй та допомогти в особистому житті. Та радо погодилася, запросила до себе додому. Залишилася задоволеною, щедро віддячила за послугу. А коли незнайомка пішла, ця жителька подалася до міліції, де написала заяву, що її пограбувала, мабуть, "особа циганського походження".

Міліція на заяву відреагувала по-своєму. Через три дні о восьмій ранку на міському ринку з'явилася група осіб у цивільному одязі. Вони представилися співробітниками міліції, почали зупиняти всіх громадян ромської національності, перевіряти їх документи. На прохання пояснити свої дії, повідомили: у Миргороді відкрита "війна циганам". Незважаючи на те, що усі без винятку представили паспорти громадян України, їх з особистими речами та з товарами у грубій, брутальній формі доставили до райвідділу УМВС.

Коли я, голова громадської організації "Романо дром", прийшов у райвідділ, то побачив таку картину: понад 10 чоловік запитували, за що їх затримано, відстоювали свої права, сперечалися. Майже 4 години тривали ці дебати. Закінчилося все тим, що усіх відпустили, взявши від кожного пояснення з приводу перебування на території міста Миргорода. При цьому попередили, що циганам у Миргороді спокійного життя не буде - наступного разу їх триматимуть й 3 доби, доки не буде знайдено ворожка.

Був вихідний день, день торгівлі. Та люди були морально пригнічені, пригнічені, не мали можливості займатися діяльністю на ринку, не заробили ні копійки. А між тим, кожен заплатив за торговий патент, місце на ринку. Десятькі сімей цього дня залишилися голодними.

Неправомірними діями співробітників міліції було порушено право на свободу та особисту недоторканність, вчинено диск-

римінацію за ознакою національного походження.

Миргород - курортне місто. Десятки людей спостерігали за свавіллям представників Закону, але нічим не могли зарадити. Виникає питання: доки подібне буде тривати? Чому працівники міліції не знайшли інших варіантів, а зразу кинулися проводити обшук на ромів? Навіть у заяві потерпілої не було прямого доказу, що це була ромка. Хто дав право співробітникам міліції погрожувати, що усім ромам не буде пощади? За словами правоохоронців, у Миргороді проводиться "відпрацювання циган". Де можна ознайомитися з таким документом? Доки наша влада буде подляти населення на ромів і неромів?

**Олександр Бузна,
координатор правозахисної
громадської організації
національних меншин
"Романо дром",
м.Миргород
Полтавської області**

ЮРИДИЧНА КОНСУЛЬТАЦІЯ

ПІЛЬГИ ІНВАЛІДАМ

До редакції нашої газети надходить дуже багато листів, у яких читачі просять надати правову консультацію-відповідь на свої запитання. В цьому номері ми спробуємо надати обгрунтовану відповідь на таке запитання:

Які пільги зберігаються за інвалідами, якщо замість пенсії по інвалідності за їх бажанням, буде призначений інший вид пенсії?

Дане питання регулюється Законом України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні". У ст. 39 цього Закону зазначено, що інвалід може відмовитися від того чи іншого виду соціальної допомоги, якщо ця допомога не повною мірою відповідає його потребам. У такому випадку інвалід сам вирішує питання про забезпечення себе конкретним видом допомоги за рахунок власних коштів з урахуванням компенсації вартості аналогічного виду соціальної допомоги, що надаються державним органом.

З 1 січня 2004 року до чинного законодавства додався Закон "Про загальнообов'язкове пенсійне страхування". Відповідно до ст. 43 цього Закону, тепер здійснюється перерахунок пенсії,

призначених до набрання чинності цим Законом.

Цей нормативно-правовий акт не зобов'язує особу отримувати пенсію виключно за станом здоров'я. У разі зміни групи інвалідності пенсія в новому розмірі виплачується з дня зміни групи. При цьому інвалідом-чоловіком, котрі старші 60 років, і жінкам, котрі старші 55 років, - пенсії по інвалідності призначаються довічно. Однак за Законом не забороняється змінити вид пенсії, навіть якщо стан здоров'я інваліда поліпшився.

Отже, особа, яка знаходиться на інвалідності і має вищу пенсію, ніж би вона отримувала за віком, за бажанням, може її отримувати. Якщо ж пенсія по інвалідності менша, ніж та, яку би пенсіонер отримував за віком, то йому краще оформити, зрозуміло, саме цю соціальну пенсію.

**Василь Дідичин,
правозахисний центр
"Романі Яг"**

НОВИЙ ВИД РАБСТВА? НЕЙВО ДІКГІБЕ РАБСТВА?

Село Фараонівка знаходиться за 60 км від Саратського району Одеської області. В ньому проживають, крім ромів, представники й інших національностей - українці, молдавани. Колись, ще за часів Катерини II, на цих землях були закладені перші села, де ромів наділяли землями і намагалися саме таким чином привчити до осілого життя. Пізніше, вже за часів радянської влади, створювалися і перші ромські колгоспи.

У рамках проведення круглого столу "Реалізація рекомендацій Консультативного Комітету Ради Європи, Комітету Міністрів з питань захисту національних меншин стосовно ромської громади України" була проведена поїздка до Фараонівки. Представників Ради Європи, ромських неурядових організацій, журналістів цікавило сьогодення життя ромів, які становлять близько 70% з двотисячного населення села.

БІДНІСТЬ

Це враження складається вже за перших контактів з жителями села - ромами. Оскільки групу супроводжувала голова сільськогосподарського товариства Марія Степанівна, яка тривалий час працювала секретарем сільської ради, то відверто розмовляли з людьми не мали можливості. Однак вже те, що люди говорили, дозволяло зрозуміти загальну ситуацію стосовно їхнього життя.

На сьогодні за сільськогосподарським товариством закріплено 360 га земельних угідь, на яких вирощуються соняшник, кукурудза, картопля, пшениця. Вся ця земля наразі видається в оренду, та не місцевим жителям, а тим, хто проживає за межами села. Деякі з жителів самі видають земельні паї, за що отримують 250 гривень орендної плати на рік.

Аби вижити, люди змушені виходити на польові роботи, за що отримують... спеціальні талони на

право обмінити їх на продукти харчування у місцевій крамниці. Відпрацювати треба в полі щоденно 7,5 години, 24 дні на місяць.

Оскільки отримати в селі за роботу не талони, а гроші неможливо, то мешканці села не мають за що виїхати далеко за його межі.

Галина, 35 років, інвалід дитинства батьки померли від туберкульозу ще шість років тому. Залишилася одна. Мас невеличку хатку. Оскільки не може назбирати 60 гривень, то досі не в змозі переформити будинок на своє ім'я і видавати його в оренду або продати. Поки жили батьки, то працювала у сусідньому селі за наймом, а коли вони померли, то сусіди розібрали коней, птицю, домашнє начиння. Зараз вимушена жити тут, бо боїться, що сусіди розберуть вікна і двері з хати. Хоч і закінчила 8 класів та спеціальності ніякої не отримала, бо батьки не мали змоги допомогти у подальшому навчанні. Живе з того, що ходить по хатах і пере людям білизну.

Побували і на подвір'ї **Івана**, де в сім'ї виховується десятирічна донька.

Іван розповідає, що щойно

ромів користується цією можливістю.

Віра, мати 3-х дітей. Чоловік нещодавно помер від туберкульозу. Найстаршій Марі 7 років, але йти до школи не хоче. Готує їжу влітку на подвір'ї на камінчиках. Взимку ж обігриваються і готують їжу на електричній плитці.

ВОДА

Як і всюди на Півдні України, це одна гостра проблема - вододопостачання. У селі є кілька колодязів, але води не вистачає. Колись працював місцевий водогай, та за послуги треба було платити 1 гривню на місяць. Оскільки оплата за працю проводиться не за гроші, а за талонами, то і за послуги нічим платити. Деякі жителі села все ж отримують гроші, але як соціальну допомогу або виплати на дітей. Проте на ці кошти важко утримувати сім'ю, грошей не вистачає навіть на харчування, не кажучи про одяг.

За програму "Роми Одещини" жителі села Фараонівки нічого не чули. До Одеси - далеко, а місцеві керівники не дуже переймаються цією проблемою. У них одна проблема: як остаточно прив'язати людей до землі і не дозволити їм виїхати.

**Олена Бойко,
Ужгород-Одеса-Ужгород
світлина
Іштвана Феньвеші (ERRC)**

НОВОНАРОДЖЕНУ ДИТИНУ ТЕПЕР ПОТРІБНО ЗАРЕСТРУВАТИ ПРОТЯГОМ МІСЯЦЯ

Новий Смейний кодекс, який набув чинності в Україні з 1 січня 2004 року, вніс чимало нововведень у життя українців, з'явилася потреба в змінах, які потрібно внести в інші законодавчі акти.

Серед таких, як повідомляє юрист правозахисного центру "Романі Яг", й нещодавно прийнятий Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України" з'язку з прийняттям Смейного кодексу України". Так, згідно з новим законодавством, "батьки зобов'язані невідкладно, але не пізніше одного місяця від дня народження дитини зареєструвати народження дитини в державних органах реєстрації актів цивільного стану".

Несвоєчасна реєстрація батьками народження дитини в державних органах реєстрації актів цивільного стану тягне за собою накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 17 до 51 грн.). Прово скласти протоколи про адміністративні порушення у таких справах мають уповноважені посадові особи державних органів рацсу".

Працівники рацсу повинні з'ясувати наявність поважних причин, що перешкоджають своєчасній реєстрації народження дитини. Такі причини, певна річ, повинні бути підтверджені документально.

За утаювання обставин, що перешкоджають реєстрації шлюбу, або повідомлення явно неправдивих відомостей державним органам реєстрації актів цивільного стану, працівники рацсу мають право стягнути з винуватця штраф від 1 до 2 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Остання чверть 18-го і все 19-те століття були для європейців характерні тим, що вони "відкрили" для себе циганський народ через призму науки. Саме в цей період, хоча й з великими інтервалами, з'явилися перші ґрунтовні роботи про походження ромів, їх мову, культуру тощо.

Треба сказати, що в ті часи у країнах Європи ставлення до циган було негативним. В цих, напевно цивілізованих країнах, простим, неписьменним людям обивалися в голову різні забобони, що викликало ворожість суспільства до ромів.

В таких умовах займатися вченим історією життя ромів на їх культурі, сказати про них неупереджене, об'єктивне слово могли лише сміливі і талановиті люди.

І такі люди знаходилися. Їх люди були одиниці, але вони закладали основи науки ромології.

А тепер, як кажуть, згадаймо таких людей поіменно. Згадаймо з вдячністю.

Найбільш значні дослідження і наукові праці тих часів належать таким відомим європейським вченим минулого, як Х.М. Грелльман, М. Когельнічану (1817-1891), А.Ф. Потт (1802-1887), Ф. Міклошич (1813-1891), Б. Константинеску.

Грелльман ще наприкінці XVIII

ВОНИ ЗАКЛАДАЛИ ОСНОВИ РОМОЛОГІЇ

"Ромський табір". Ксилографія 1861 рік.

століття зробив відкриття про походження циган. І подальші дослідження його послідовників підтверджували і уточнювали його висновки, розширювали і поглиблювали знання про цей народ.

Наукова праця Х.М. Грелльмана "Цигани" вийшла друком 1783 року. Отже, минуло 220 років, як ним було закладено перший камінь в ромознаву науку.

Другою величезною роботою була монографія видатного румунського вченого і письменника Михайла Когельнічану про історію, мову та звичаї циган тодішнього Молдавсько-

го князівства. Але видатним Когельнічану став згодом, а на той час, коли побачила світ його монографія (1833), автору було лише 19 років і він був ще тільки студентом Сорбонни. Але вік автора не дає аніяких підстав сумніватися, що його науковий твір недосконалий. Навпаки, весь минулий час з моменту його появи, підтверджує його цінність і актуальність. Роботу зроблено ґрунтовно, зріло. Багато хто із сучасних європейських вчених-ромознавців посилається на цю працю М. Когельнічану, як на одну із базових наукових праць. Монографія Когельнічану вийш-

ла друком 46 років після Грелльманової.

Наступною значною роботою з питань ромології була праця німецького мовознавця, доктора філософських наук Августа Фрідриха Потта "Цигани в Європі та Азії", яку було видано 1844 року - через 57 років після появи книги Грелльмана і через 11 років після монографії Когельнічану.

Одним із видатних дослідників циганської мови був австрійський та словенський мовознавець Франці Міклошич, який був також членом Петербурзької Академії Наук та членом інших академії. Його публікації з питань

циганської мови з'явилися друком 1873 року. Або через 86 років після роботи Грелльмана, через 40 років після монографії Когельнічану і через 29 років після досліджень А.Ф. Потта.

І, нарешті, одним із видатних ромологів XIX століття був ще один румунський вчений Б. Константінеску. Його наукова праця "Свідчення циганської мови та літератури в Румунії" побачила світ 1878 року - через 91 рік після Грелльмана, через 45 після свого співвітчизника Когельнічану, через 34 після Потта і через 5 років після Ф. Міклошича.

Ціако, що наукові циганознавчі роботи названих європейських вчених викликали неабиякий інтерес вік сучасників. Ці роботи після публікації перекладалися російською мовою і друкувалися в тогочасних газетах та наукових, науково-популярних і громадсько-політичних журналах. Так, наприклад, "Нарис історії, звичаїв та мови циган" М. Когельнічану друкувався з продовженням в кількох числах популярної петербурзької газети "Северная пчела" за 1938 рік.

Таким чином з цими працями могли знайомитися широкі кола громадськості Російської імперії.

Степан Келар,
м. Київ

РОМ-ПРЕС

Українську мову вивчатимуть до 12 класу

Міністр освіти і науки Василь Кремень повідомив, що істотно збільшиться кількість годин на викладання української мови і літератури. Вона вивчатиметься до 12 класу включно. Крім того, обговорено питання нової редакції українського правопису, видання великих тиражів вітчизняної і світової класики.

Благодійний концерт присвячений вікопомній даті

Упродовж багатьох літ населення Білорусії відзначає День незалежності.

Цього року в цей день відбулися урочистості з нагоди 60-річчя визволення Білорусії від німецько-фашистських загарбників.

Громадське об'єднання "Білоруська циганська діаспора" на чолі з Олегом Козловським вирішила внести свій вклад у відзначення вікопомної дати, організувавши благодійний концерт. Він проходив у Центральному дитячому парку ім. М.Горького в м. Мінську. Концерт присвячувався не тільки ветеранам Великої Вітчизняної війни, а й всьому мирному населенню Білорусії, частиною якої є ромська нація.

Активними учасниками концерту були Могилівський колектив циганської пісні і танцю "Терне Берша" і творчий колектив сестер Раді і Ліди Хоменків із Петрикова.

Румунія запровадила візи для бажаючих побувати в країні

Вартість одноразової транзитної візи становитиме 25 доларів США, багаторазової - 35 доларів (плюс 35 доларів - консульський збір). Багаторазова довгострокова віза (6 місяців) коштуватиме 70 доларів.

Мешканці прикордонних сіл Хустського, Рахівського, Тячівського, Виноградівського районів на Закарпатті платитимуть за візу 7 доларів, якщо їх запросять у гості родичі.

Генеральне консульство Румунії знаходиться у Чернівцях.

Індієць хотіли потрапити у Словаччину

Українські прикордонники поблизу прикордонної застави "Оноківці" неподалік Ужгорода затримали 29 індієць, котрі намагалися потрапити з України до Словаччини. Жодного документа ці мігранти при собі не мали.

Це вже не перший випадок такого нелегального перетину кордону.

Володимир Кличко збирається повернутися на ринг

Передбачається, що це (себто, повернення Володимира Кличка на ринг) відбудеться у перших числах жовтня. Суперниками українського суперваговика називають Ленса Утгелера і Доваррилу Уільямсона.

Українець Кличко нічого не має проти бою з Уільямсоном, який на професіональному рингу давно - провів 22 поєдинки, 17 із яких виграв нокаутом. На його рахунок й інші перемоги.

Отже, уболівальників чекає бій між Володимиром Кличком і Уільямсоном. Хто переможе - покаже час.

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ

СЕРТИФІКАТИ ЧЕКАЮТЬ НА СВОГО ВЛАСНИКА СЕРТИФІКАТИ ЖУКАРЕН ПРЕ ПЕСКЕРО ХУЛАЙ

Так, станом на 1 липня в Закарпатті набули права на земельну частку (паї) 121 051 громадянин, внаслідок чого отримали сертифікати на це право 120 091 осіб. Деякі власники отриманих сертифікатів на право земельної частки (паю) розпорядилися ними так: 8016 сертифікатів оформлено в спадщину, 1453 - подаровано, а 2480 - продано ще до набуття чинності нового Земельного кодексу України (на жаль, більшість з них - роми). В ст. 15 Перехідних положень, зокрема, зазначено, що "громадяни та юридичні особи, які мають у власності земельні ділянки для ведення селянського (фермерського) господарства та іншого товарного сільськогосподарського виробництва, а також громадяни України - власники земельних часток (паїв) не вправі до 1 січня 2005 року продавати або іншим способом відчужувати належні земельні ділянки та земельні частки (паї), крім мінци, передачі їх у спадщину та при вилученні земель для суспільних потреб".

Однак йдеться про інше: в області ще лишаються невиребуваними 960 (0,8% від загальної кількості) сертифікатів. З цього приводу зазначу, що невиребуваною залишалася і та земельна частка (паї), власник якої за тих чи інших обставин не отримав у встановленому порядку сертифікат та земельну частку (паї). Тобто власник такого паю відомий, на його ім'я вписаний сертифікат на право на земельну частку (паї), але він не з'явився у відповідний державний орган для того, щоб цей сертифікат отримати. Такий сертифікат зберігається у відповідній місцевій раді або у місцевій державній адміністрації (згідно з пунктом 12 Перехідних положень Земельного кодексу України) - органі, який видає сертифікат на земельну

частку (паї), поки громадянин, прізвище якого зазначено в сертифікаті, або його спадкоємець не з'явиться, щоб його отримати.

Тому земельна частка (паї) після смерті власника і до оформлення спадщини спадкоємцями не вважається невиребуваною.

Земля є специфічним об'єктом власності, який не може вилучатися з обробки, тому, відповідно до ст.13 Закону України "Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власниками земельних часток (паїв)", нерозділені (невиребувані) земельні ділянки за рішенням відповідної сільської, селищної, міської рад чи районної державної адміністрації можуть передаватися в оренду для використання за цільовим призначенням на строк до моменту отримання їх власниками державних актів на право власності на земельну ділянку, про що зазначається у договорі оренди земельної ділянки.

Орендна плата за користування такою земельною ділянкою має надходити до відповідної місцевої ради чи місцевої державної адміністрації і не підлягає поверненню власнику сертифіката, оскільки орендодавцем виступила відповідна рада чи адміністрація, яка за договором і повинна отримати орендну плату.

Власник (у разі його виявлення) чи спадкоємець, після оформлення спадщини, можуть користуватися належним їм правом на земельну частку (паї), тобто:

- вимагати виділення в натурі (на місцевості) земельної ділянки у розмірі земельної частки (паю);
- переукласти договір оренди, укладений радою чи адміністрацією від свого імені;
- припинити дію договору.

Прес-служба
земельних ресурсів
Закарпатської області

СВЭНТО Бахтало Лав

Ионастар ШЭРО 4

ИСУСО ТАЙ САМАРЯНКА

Нове ставлення до жінки Христа утвердив ще на початку Своего служіння. Ідучи до Галілеї з Єрусалима, Він прохав до землі самарян. Спекотного полудня, втомившись від ходи, Ісус сів перелачити біля старої криниці, з якої місцеві жителі з давніх-давен брали воду. Учні залишили його і пішли роздобувати їжу.

У їх відсутність до криниці підійшла самарянка з глеком. Вона краєм здивувалася, коли Мандрівник попросив у неї напитися. Адже куди, як ніколи старообрядці, вважали неприпустимим скористатися однією посудиною з іновірцем. У відповідь Незнайомий сказав, що Сам може дати живої води, написавши їй, вона вже не відчуває спраги.

Олександр Мень, "Син людський", Львів, Монастир монахів студійського уставу, видавничий відділ "Свічачо", 1994 р.

1. Кала Ісусо уджянгла, со фарисея ашундэ пала Лэста, со Вов лалас сиклярнэ будэр Ионастар тай Болдэлас.

2. Нэ Еджино Лэксэ на болдэлас, а болдэлас Лэксэра сиклярнэ.

3. Тунчи Вов джила Иудейтар упалэ дэ Галилея.

4. Пав дром Вов проджялс Самарія.

5. Тай авэл Вов дэ форо Самарійско, саво ахараллэ Сихари, паша котор пхув, саво дьяна Иаково пэхэрэ чавэсти Исифості.

6. Котэ сля Иаковохири ханиг. Ісусо циниля барэ дромэстар, тай бэшла паша ханига, а сля шовто мардо вряма.

7. Авэл манушни Самариятар

тэ лал пани. Ісусо пхэнэл лати: "Дэ Манди тэ пав".

8. Ай Лэжкэрэ сиклярнэ джилэ дэ форо тэ тинэ хамо.

9. Манушни Самариятар пхэнэл Лэсти: "Сар ту, Иудей, мангэх тэ пэ мандэ, самарянкатэ? На стидэнэ ітханэ Иудея тай Самарянуля".

10. Пэ кадэва лав Ісусо пхэнэл лати: "Тэ джянах ту, со дэл Дэвэл, тай Ко пхэнэл туті: "Дэ Манди тэ пав", тунчи ту еджини мангэгас Лэста, тай Вов дэла туті джовдо пани".

11. Манушни пхэнэл Лэсти: "Рае! Туті тэ вадэ нісога, тай і пани дур талал; катарь Тутэ джовдо пани?"

12. Со, Ту барэдэр амарэ дэдэстар Иаковостар, саво дьяна амэнди кадья ханиг, тай еджино латар пиля, тай чавэ лэхэрэ, тай лэхоро хулаимо?"

13. Пэ кадэва лав пхэнэл лати Ісусо: "Сварэ, ко пэна кадэва пани, закамена упалэ тэ пэ,

14. а ко авэла тэ пэ пани, саво Мэ дава лэсти, на авэла трушало нікала, нэ пани, саво мэ лэсти дава, тирэлэлэ дэ лэ тхонга, катарь чулел пани дэ вечно джовимо".

15. Манушни пхэнэл Лэсти: "Рае! Дэ манди кадэва пани, соб мэ тэ на камав тэ пэ тай на авэ манди пала пани пэ кадэва тхан".

16. Ісусо пхэнэл лати: "Джя, ахар тирэ ромэ тай ав кордэ".

17. Джовли пхэнэл Лэсти: "Знай мандэ ромэ". Ісусо пхэнэл лати: "Чачімо пхэнэх, со знай тутэ ромэ.

18. Колэсти, со тутэ сля панч ромэн, тай ром, саво тутэ екастар ісін, на ром туті, када ту чачімо пхэндан".

19. Пхэнэл Лэсти манушни: "Рае, дыкхав, со Ту ангунари.

20. Амарэ дада мангэгаспэ Дэвлэсти пэ кадэва плай, а тумэ пхэнэн, со тхан, тев мангэн Дэвлэсти, кици дэ Єрусалимо".

21. Ісусо пхэнэл лати: "Патя Манди, авэла вряма, کالا на пэ кадэва плай і на дэ Єрусалимо авэна тэ мангэгэ Дэдэсти."

22. Тумэ на джянэн касти тэ тэлюэ, а амэ джянах, Касти тэлювах, колэсти, со фирисарімо Иудеендар.

23. Нэ авэла вряма, тай авіля екастар, کالا чачуэ Дэвлэжкэрэ мануша авэна тэ тэлі Дэдэсти дэ фано тай дэ чачіма колэсти, со кацавэн патянэн Дад родл Лэсти.

24. Дэвлэс сін Фано, тай манушенди, савэ тэлен Лэсти, трэбуни тэлі дэ Фано тай дэ чачіма".

25. Манушни пхэнэл Лэсти: "Джянав, со авэла Мессія" (Христоро); کالا Вов авэла, тунчи розпхэнэла амэнди аса".

26. Ісусо пхэнэл лати: "Када Мэ, Ко дэдумэл туга".

27. Дэ кодыя вряма авіле Лэхэрэ сиклярнэ тай на полэнас, сости Вов джовляга. Нэ ніекх на пхэнда: "Со ту камэж?" чи "Пала со Ту дэдумэх лага?"

28. Тунчи манушни ачавад вакхор панага тай джйла дэ форо, тай пхэнэл манушенди.

29. "Авэн дыкхэн Манушэ, Саво розпхэнда манди аса, со мэ тирава; чи на Христоро Вов".

30. Мануша выджиле форостар тай авіле Лэста.

Переклад Миколи Бурлючко та Олени Марчук

(Подається мовою оригіналу)

ДУХОВНІСТЬ І БЛАГОДІЙНІСТЬ

Нещодавно у редакції "Романі Яг" побувала група молодих людей у складі 23 чоловік методичної церкви "Гора Сіон" міста Біел Ейр штату Меріленд (США).

Як розповів нам Ерік Вайт, керівник групи, в Закарпатті вони вперше. Вже побували у місті Мукачеві, працювали у дитячому будинку, де виховуються діти-інваліди: фарбували вікна, прибирали територію, вивозили сміття.

Для цих дітей показали спектаклі (як американці кажуть - "драми") під назвою "Іграшки". Крім того у Берегівському районі відвідали літній табір для дітей-сиріт, в якому відпочивають вихованці Часлівської, Домківської та Великоберезнянської шкіл-інтернатів, де розважали дітей які іграми, так і своїми виставами.

Допомагали американським благодійникам представники мо-

лоджиного центру "Конерстоун" (директор Олександр Дмитрієв) та служителька церкви Живого Бога Єфімія, більш відома як Лоза.

Як зазначив Ерік Вайт, "мета, з якою молоді люди Америки приїжджають в Україну, - це поділитися любов'ю Ісуса, яку дав нам усім Бог, тим добром, яке вони мають. Ми хочемо, щоб змінилося не тільки життя людей, а й змінилося вони самі. Якби Ісус прийшов сьогодні на Землю, то побачив би лише деякі зміни сьогоднішнього, а вічність - набагато більша".

Вл.інф.

Єфімія, Ерік Вайт, Олександр Дмитрієв з учасниками вистави

Світовий кіноекран про життя ромів Лумакеро кіноекран палэ дживіне роменгеро

Ми знаємо численні приклади, коли майстри світової літератури у своїх творах змальовували яскраві образи представників ромського народу, розповідали про їхнє життя. Потім ці персонажі переходили зі сторінок книжок у світ музики як центральні або епізодичні герої опер, оперет, балетних вистав, музично-драматичних спектаклів тощо. Відомі живописці різних часів і країн також привчували ромській темі свої полотно та графічні роботи. З появою кіно ця тема поступово відокремилася і зайняла кіноекран.

Письменник і дослідник мистецтва про ромів Степан Келар веде систематизацію і описування художніх та документальних кінотворів, які складають кінолітопис про ромів.

XX століття подарувало світу кіно. Ось фільми, в яких розповідається про ромів. У одних - вони головні персонажі, в інших - лише епізодичні.

Подіємо в хронологічному порядку відомості про ці фільми. Відомості - короткі. Вони відповідають, головним чином, на такі питання: де, коли, ким створено кінокартину, хто виступав у ролі кіноперсонажів-ромів.

1915

У Сполучених Штатах Америки цього року вийшло два кінофільми з однаковою назвою "Кармен" ("Carmen"). Одну постановку здійснив американський режисер Уолш Рауль, який прожив довге життя і за 50 років, виданих праць в кіно, випустив понад 110 фільмів, у тому числі й ряд фільмів антивоєнних.

Іншу постановку "Кармен" здійснив також американський

американська актриса польського походження Пола Негрі - справжнє ім'я та прізвище - Барбара Аполонія Халупец, чий батько був ромом Словаччини, а мати полькою.

1923

У СРСР здійснено постановку фільму "Червоні дияволята" за однойменною повістю і сценарієм П.А. Бляхіна. Режисер-постановник І.М. Перестіані, оператор О.Д. Дігмелов. Один із яскравих персонажів цього пригодницького фільму - Яшка-циган. Вихід "Червоних дияволят" став значною подією, яка привернула до себе мільйони глядачів і принесла режисеру велику популярність. Картина мала продовження в серії нових фільмів, які вийшли на екрани німого кіно у 1926 році. А через 44 роки в СРСР цей твір П.А. Бляхіна був знову екранізований під назвою "Невловимі месники", також з продовженням.

1926

У Румунії вийшов на екрани фільм "Циганочка в спочивальні" ("Tigancusa de la iatac"), в якому дебютну роль виконав 19-річний Жан Джорджеску, майбутній відомий румунський актор і кінорежисер.

1926

Серія фільмів "Савур-могила",

У НАШИХ БІЛОРУСЬКИХ ДРУЗІВ ЗУСТРІЧ З МИТРОПОЛИТОМ

Відбулася зустріч президента Міжнародного Союзу ромів країн Балтії і СНД "Амаро Дром" Олега Козловського і керівництва об'єднання "Білоруська циганська діаспора" з високопреосвященним митрополитом Фларетом Мінським і Слуцьким, Патріаршим екзархом всієї Білорусі, який відслужив молебень за ромами. Митрополит не один раз виходив із ініціативою спільного обговорення проблем.

І ось після всіх переговорів - довгоочікувана зустріч. У ході бесіди митрополит відзначив, що ромі завжди були віруючою нацією. Про це яскраво свідчать такі приклади: новонароджена дитина обов'язково проходить хрещення у церкві; неодмінним атрибутом будь-якого вільного обряду є віщання; коли люди на помирає, її обов'язково відслідують і ховають у відповідності з православними обрядами.

До речі, митрополит стурбований випадками переходу ромів у іншу віру і розширенням сфери впливу різних релігійних сект. Він вболіває за розширення освіти серед ромів.

Учасники зустрічі визначили кілька проблем, над якими працюватимуть найбільшим часом. **Олег Козловський**

(Далі буде)

Рубрику веде Степан Келар

Поради від Раги Драбаре кватаре Рага з 11 серпня по 25 серпня

Овен - нове джерело фінансування - це саме те, чого вам не вистачало! Тепер розберіться, хто за що відповідає, і - сміливо вперед! Адже ви звикли координувати кілька справ, тож, і тепер це вам добре вдасться.

Телець - у найближчі два тижні не всі зустрічі відбудуться вчасно, але намагайтеся все одно дотримуватися графіка. Матеріальна допомога надійде від тих, на кого ви зовсім не рахували. Проте маєте незабаром за неї віддячити. Обережно у родинних стосунках! Уникайте боргів. Виведіть порядок з документами, які засвідчують вашу особу, - паспорт і т.п. Здоров'я не підведе.

Близнята - зайва метушня навколо вас, на рещі, припинилася. Матеріальне становище теж згодом поліпшиться. А от вибір головної лінії свого життя робити саме вам. Найближчим часом обставини вам сприятимуть. Наведіть порядок з документами, які засвідчують вашу особу, - паспорт і т.п. Здоров'я не підведе.

Рак - тим, хто хоче зайняти високу громадську посаду, тепер треба бути особливо уважним. Проте можна подумати і про особисте життя, родину. Для тих, хто у стані пошуку, - якраз є можливість знайти своє щастя. Ситуація на роботі згодом поліпшиться. А ваше добре ім'я таким і залишиться, якщо ви не будете втручатися.

Лев - впаю з днем народження! Але мало в кого з вас буде можливість святкувати довго: чекають важливі стратегічні справи. Дехто має подумати про зміну роботи. Печінка - слабе місце у ці два тижні. Не навантажуйте оточуючих своїми проблемами, ви у змозі їх вирішити самі.

Діва - ви можете сміливо залишити свої невідкладні справи на партнерів або родичів. Час для відпочинку зараз дуже вдалий. Краще побути на самоті, бо останнім часом бажаною спілкуватися з вами було занадто вже багато. Кохана людина поруч вам не завадить. А поки відпочиваєте, вам уже готують поле для діяльності.

Терези - здається, ще один бар'єр позаду. Можна трохи перевести подих. Даремно ви хвилювалися за стан свого здоров'я, хоча діста не завадить. Якщо ви терміново зберете необхідні папери, то дуже швидко отримаєте гроші, на які давно чекаєте. Вашій родині порадимо деяких час вирішувати свої проблеми без вашої участі.

Скорпіон - для вас настав вирішальний час. Або ви з колективом, або окремо. Це стосується і сім'ї. Не протиставляйте себе товариству, для вас це може погано обернутися. Навчання - це те, на що є сенс витратити гроші. Було б добре перевірити органи дихання.

Стрілець - гроші самі собою заробляються, родина сама про себе піклується... А ви? Можливо, слід подумати про навчання або підвищення по службі. Зустріч із давніми друзями буде приємною, а подальші стосунки з ними стануть корисними для гаманця.

Козеріг - прикроші вже позаду, тепер починається справжнє життя. Можливо, не всі зрозуміли ваші вимоги. Тому слід ще раз поговорити з партнерами. В особистому житті на вас чекає романтика. Це якраз те, що вам підніме настрої. Приемними будуть і зустрічі з молодими членами вашої родини. Матеріальне становище йде вгору дуже твердим кроками.

Водолій - рішення, яке ви щойно прийняли, можливо, не дуже правильне, але теперішній стан справ принесе вам прибуток. Добрі стосунки в родині сприятимуть вашому творчому настрою, тому варто помирися з тим, з ким ще не встигли.

Риби - глобальні неприємності вже позаду, тепер знайдіть сили для майбутнього оптимізму. Щоб зробити перший крок, потрібно зрозуміти, яким має бути результат. Не вагайтеся, сміливо вперед!

РОМАНИ ЯГ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
Реєстраційне свідоцтво серія КВ №5877 від 20.02.2002 р.
Газета виходить за підтримки Європейської комісії та Інституту Відкритого Суспільства (М.Будапешт)

Шеф-редактор **Аладар АДАМ**
Редактор **Свенія НАВРОЦЬКА**

Редакція не завжди підписує позицію автора. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.
Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише за посиланням на "Романи Яг"

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: м.Ужгород, вул.Дунавського, 18,
телефакс (03122) 61-39-56,
E-mail:romyag@tn.uz.ua
http://www.romaniyag.uz.ua

Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул.Руська, 13.
Умовн. друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. №1097

ХУДОЖНЯ ГАЛЕРЕЯ. РУБРИКУ ВЕДЕ МИКОЛА БЕССОНОВ

ДОРОГА НА БАЗАР

Микола Бессонов. "Дорога на базар". Комп'ютерний живопис. 2003 р.

Продовжимо нашу розповідь про рабство ромів у Дунайських князівствах. Цього разу вона буде не про стародавнє мистецтво. Я розповім про те, на чому заснована моя власна історична картина.

У середовищі ромовців досі існує точка зору, начебто ромське рабство було номінальним. Коголи не раз нагадували мені, що предки гурсарів, келдерарів (і інших румунських етнічних груп) кочували. Дійсно, невільничий статус виражався для багатьох ромів лише в тому, що вони раз на рік сплачували хазяїну оброк. Зазвичай я відповідаю: "Мова не про них". Хіба мало було ромських родин, яким заборонялося віддалятися від монастиря або від хазяйського маєтку? Усім цим людям загрозувало жорстоке покарання за спробу вести традиційний кочовий спосіб життя.

Джерела, які є в розпорядженні фахівців, дозволяють зробити невтішні висновки. Багато ромів випробували на собі "класичне" рабство, яке можна порівняти з давньоримським або американським. Домашню прислугу заковували в ланцюги, піддавали катуванням. Ромці-кухарці іноді одягали залізний намордник, щоб вона не могла їсти панський провізю. Слуги ходили в нашийниках, з яких стричали залізні шипи. Це було потрібно не тільки для того, щоб кожен бачив утікача. При спробі лягти кінці шипів упиралися

в підлогу, і нашийник починав душити людину. Підкреслюю, що в основі всього сказаного лежать свідчення того часу. Шила в мішку не приховася. Факти про жалюгідну долю ромів-рабів друкувалися німецькою, російською і французькою мовами. Моя ж картина присвячена служниці на імені Марія з князівства Валахія. Про життя цієї дівчини розповідає французькому мандрівнику ром-ковалю, і сестрі країни переробив розповідь частиною своєї книги. Бідна

лашна ромка належала пані з Крайови. Поводження з нею було суворим. Вона спала на підлозі і часто потерпала від лобові. Коли рабині виповнилося шістнадцять років, хазяйка обвинуватила її в крадіжці каблучки і, незважаючи на всі виправдання, вирішила відправити на продаж. Треба сказати, базари Дунайських князівств виглядали як справжні невільничі ринки. Часом на них продавалися вроздріб цілі ромські табори. Сучасники описують батьків, у яких забира-

ли дітей, і свист батога, що придушував найменший протест.

Марію відправили на торги босоніж, в одній сорочці. Плаття в неї відбрали, ноги закували в кайдани. Дворецький сів у двоколку, яку йому теж було наказано продати, і виїхав на південь. Дівчина плелася позаду, прив'язана до вка.

Звичайно, завжди можна сказати, що автор описав цю сцену з чужих слів і міг бути введений в оману. Але я схильний вірити людині, котра і в реальному житті спостерігала щось подібне. Француз особисто бачив голих рабів у нашийниках і з ланцюгами на ногах, які промивали золотий пісок під батогом доглядача. Будучи гостем боярського будинку, він був приголомшений тим, що ромських дівчат виганяють на мороз босими - збивати бурлуки і розгрібати надвори заметі. Був він присутній і при покаранні "фалангою", коли молодого рома шмагали лозинами по підшовах. Ноги бідного поносили. Його потягли волоком.

А якщо це була жінка? - запитав француз, навіщо сподіваючись, що до слабкої статі в мастку виявляють поблажливості. Ні, все було навпаки. Ромок, які провинилися, шмагали по п'ятах не різками, а батогами.

Йшли тридцять років XIX століття. До скасування рабства залишалося понад 20 років...

РОМАНИ ХАБЕНАТА

Капуста з помідорами

Головку свіжої капусти посікти, посолити і тушкувати на маслі. Окремо зварити 5-6 помідорів з петрушкою і цибулею. Протерти через сито, додати до капусти, посипати мукою, перемішати і протушкувати ще 15 хв. Під кінець додати сметани. Подавати як гарнір до свинини.

Армія парадичомонца

Екг шейро армія санес чінгрес, лондядрес ай пекес про чіл. Рігате кіравес (тавес) 5-6 парадичоми петрежелмоса ай пурумаса. Те рандавес пріг о сито, додес ке армія, опрал шорес аро, гамісарес ай пекес 15 перці. Пала кодо шорес сунтина. Керес сар гарніро ко балано мас.

ПІБРАСА

- Банді, кого ти любиш більше, маму чи тата?
- Тата.
- Чому?
- Його ніколи нема дома.

♦ ♦ ♦ ♦ ♦
- Банді, кас ту камес майфедр, ла мама вай дадес?
- Дадес.
- Состар?
- Лес шога (нігда) най кгейре.

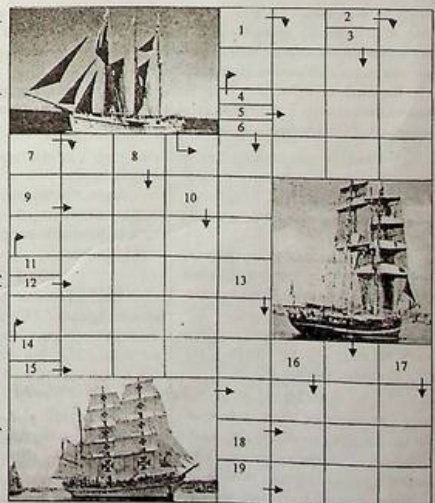
♦ ♦ ♦ ♦ ♦
- Офіцанте, дайте мені, будь ласка, курча чим молодше, тим краще.

- А не хочете ви замовити яйця?
♦ ♦ ♦ ♦ ♦
- Офіантона, де манге, ав лачо, гкахня ай те авел тернорі.
- Ай туме чи камен те манген анре?

СКАНДИНАВСЬКИЙ КРОСВОРД

Відповіді у кросворд пишеть російською мовою.

ВІДПОВІДІ НА СКАНВОРД № 11 (53) ЗА 28 ЛИПНЯ 2004 РОКУ

1. Пора. 2. Пи. 3. Иван. 4. Сова. 5. Ра. 6. Тупики. 7. Сток. 8. Сап. 9. Фантом. 10. Капуста. 11. Кета. 12. Арам. 13. Асс. 14. Ус. 15. Перископ. 16. Так. 17. Памир. 18. Ан. 19. Ров. 20. Дюнд. 21. Чек. 22. Кто. 23. Вето. 24. Код. 25. Маска. 26. Очи.

1. О фовро Азербайджано 2. О Дніпро, о Дунаю 3. Ціпле мікрофонско 4. Бар 5. Поваро 6. Біладжавно 7. Дел булі (прорабо) 8. Саво гоя 9. Дел кгамеско андо нурано Египто 10. Щепення 11. Скідне кеглане 12. Крабо 13. Геометрико фігура 14. Каштіля 15. Ришо, амал Мауглі 16. Українсько флоторка ... Лорак 17. Фамілія інфоанкіст 18. Науково-дослідницько інституту 19. Роба 20. Опруно кіяно 21. Фештіме про машкар 22. Телуно фештіме